

Коваль І. Ф.
*завідувач кафедри цивільного права і процесу
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор юридичних наук, доцент*

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ ІННОВАЦІЙ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Сучасні тенденції розвитку цивілізації пов'язані з вичерпністю природних ресурсів, загальним погіршенням стану природного середовища, збільшенням загрози екологічної катастрофи. Країни Європейського Союзу, інші зарубіжні країни, розуміючи гостроту ситуації, формують правові засади стратегічного інноваційного розвитку в екологічній сфері. Активно впроваджуються моделі зеленої економіки як складової стійкого розвитку економіки за рахунок використання сучасних і ефективних екологічних інновацій.

Процес розробки і впровадження екологічних інновацій є достатньою мірою складним, оскільки гальмується низкою бар'єрів¹: 1) економічні бар'єри (ринкові ціни, які повністю не відображають витрати виробництва продукту або послуг, наприклад, витрати на охорону здоров'я через забруднення повітря в містах; збільшення витрат на інвестиції в природоохоронні технології через їх передбачуваний ризик; розмір початкових інвестицій; складність переходу від традиційних технологій до екологічних); 2) відсутність нормативно-правової бази, що регулює взаємовідносини в сфері екоінновацій; 3) недостатня опрацьованість теми на теоретичному рівні, відсутність чітко сформульованої методологічної бази, недостатня кількість досліджень в даній області; 4) недостатня опрацьованість інструментів оцінки ризиків та прибутковості від

---

¹ Егорова Н. И., Митякова О. И. Экологические инновации и устойчивое развитие // Труды Нижегородского государственного технического университета им. Р. Е. Алексева. – 2015. – № 3(110). [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.nntu.ru/trudy/2015/03/299-305.pdf>

впровадження екоінновацій; 5) низький рівень попиту на екоінновації з боку державного сектора і споживачів.

В науковій літературі під екологічними інноваціями розуміють все, що надає позитивний ефект для екології. Це можуть бути продукти (наприклад, екологічно чиста їжа, біобезпечні матеріали, фільтри, «зелені» будинки), технології (нові методи боротьби з забрудненнями навколишнього середовища, утилізації відходів), нові способи організації виробництва, що забезпечують охорону навколишнього середовища. Також до цієї сфери відносять комплексне впровадження екологічного менеджменту, екологічного маркетингу, екотехнологій, що дозволяють забезпечити системну взаємодію між економічним розвитком і захистом навколишнього середовища на рівні компанії².

А. Арандел і Р. Кемп наводять класифікацію екоінновацій на чотири групи³: технології, спрямовані на захист навколишнього середовища; організаційні інновації для навколишнього середовища; інноваційні продукти і послуги, використання яких приносить вигоду навколишньому середовищу; інновації екосистем.

Поняття «екологічні інновації» є видовим поняттям відносно поняття «інновації» і тому поряд із загальними ознаками інновацій характеризується низкою рис, які тісно пов'язані між собою і розкривають спеціальне навантаження цього виду інновацій. Окрім суто «інноваційних» ознак (домінування об'єкта інтелектуальної власності, висока конкурентоздатність, науково-технічне значення) екологічним інноваціям властиві «екологічні» ознаки: екологічна корисність і природоохоронне призначення (забезпечення більш ефективного використання, збереження, відновлення природних ресурсів). З урахуванням зазначеного, екологічні інновації – це новостворені

---

² Колонтаевская И. Ф. Экологические инновации как фактор повышения качества жизни / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://sibac.info/conf/innovation/xxviii/36077>

³ Arundel, A. Measuring eco-innovation. – Working paper series / A. Arundel, R. Kemp // United Nations University, UNU-MERIT. 2009. № 17.

або вдосконалені товари, роботи, послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, які: є реалізацією (впровадженням) об'єкта інтелектуальної власності, що має визначальне значення для даної інновації; є конкурентоздатними; мають природоохоронне призначення і екологічну корисність.

Зміст понять «екологічні інновації», «екологічна продукція» має значення для визначення підстав і умов надання державної підтримки суб'єктам господарювання, які здійснюють екологічне підприємництво. Правові засади екологічного підприємництва доцільно закріпити у спеціальному законі – «Про екологічне підприємництво», в якому мають бути визначені основні поняття у сфері екологічного підприємництва, правовий режим об'єктів екологічного підприємництва, екологічних інновацій, правовий статус суб'єктів екологічного підприємництва, напрями і принципи державної політики, засоби державного регулювання у сфері екологічного підприємництва, форми державної підтримки екологічного підприємництва, відповідальність за порушення законодавства про екологічне підприємництво.

У запропонованому законі доцільно передбачити підхід, відповідно до якого державна підтримка надається суб'єктам екологічного підприємництва за умови підтвердження відповідності екологічній продукції. Оцінка відповідності має проводитись органом з оцінки відповідності згідно з правилами процедури підтвердження відповідності, які визначаються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері оцінки відповідності, та з детальними правилами виробництва та обігу відповідної екологічної продукції.

Пріоритетне право на отримання державної підтримки має надаватись суб'єктам екологічного підприємництва, які здійснюють виробництво і застосування саме екологічних інновацій. Екологічні інновації є найбільш цінним і затребуваним видом екологічної продукції. Ефект від їх застосування має одночасно економічне, екологічне, соціальне значення, а

саме – прискорення науково-технічного і технологічного розвитку, забезпечення більш якісного економічного розвитку, підвищення ефективності використання і збереження природних ресурсів, підвищення якості життя людей з мінімальним впливом і навантаженням на природне середовище, що і є кінцевою метою виробництва й застосування екологічних інновацій. При цьому важливо зазначити, що екологічні інновації створюють не тільки поточний (тимчасовий чи одноразовий) результат, а й відповідний позитивний ефект у майбутньому. Це стосується і споживання екологічно чистих продуктів харчування (що дає можливість у майбутньому витратити менше коштів на ліки та медичне обслуговування), і очисного обладнання (підприємства, які вирішили його використовувати, витратять менше коштів не тільки на платежі за забруднення природного середовища, а й на відновлення матеріальної бази, на медичне обслуговування своїх працівників у майбутньому, не відчуватимуть опір з боку громадських організацій)⁴.

Залежно від ступеня збалансованості економічних, соціальних і екологічних параметрів екологічної продукції можливим є виокремлення інноваційної продукції, в якій переважає екологосоціальна спрямованість (органічна продукція), і продукції, що максимально збалансована відповідно до принципу сталого розвитку.

За спрямованістю екологічні інновації доцільно поділяти на види:

- 1) виробничі і організаційні технології, спрямовані на запобігання забруднення навколишнього середовища;
- 2) екологічні інноваційні продукти і послуги;
- 3) екологічно безпечні технології виробництва.

Належність екологічних інновацій до відповідного виду має враховуватись в процесі визначення підстав, умов і обсягів державної підтримки екологічного підприємництва.

---

⁴ Прокопенко О.В. Оцінка рівня екологічності товарів і мотивація його підвищення / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: essuir.sumdu.edu.ua

Отже, значимість інноваційних перетворень у забезпеченні екологічної безпеки вимагає удосконалення правового регулювання відносин у сфері екологічного підприємництва, в тому числі визначення особливостей правового режиму екологічної продукції взагалі і її різновиду – екологічних інновацій. Спеціальній закон про екологічне підприємництво має визначати поняття, види, основні засади правового режиму екологічної продукції, в тому числі умови і порядок підтвердження її відповідності як підстави для надання державної підтримки суб'єктам, що здійснюють діяльність у сфері виробництва і просування на ринок екологічної продукції.

Костенко Ю. О.
*доцент кафедри теорії та історії
держави і права та адміністративного права
ДонНУ імені Василя Стуса, м. Вінниця, Україна*

ЩОДО ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ В СФЕРІ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ»

Аналіз світового досвіду свідчить, що практично в усіх розвинених країнах держава бере активну участь у формуванні та розвитку екологічного підприємництва, підтримці інноваційних її напрямів. Активний розвиток екологоорієнтованих видів діяльності (представлених в основному малим і середнім бізнесом), передбачає формування спеціальних заходів підтримки з боку держави на загальнодержавному та регіональному рівнях, що поєднують, як заохочувальні так і примусові інструменти. Одні країни, з розвиненою економікою, мають розгалужену та чітко усталену систему державної підтримки (Німеччина, Франція, США), в інших така система перебуває тільки в стадії становлення.